

СИИРИ ЕНОРАНТА

ДАР ИЛИ ПРОКЛЯТИЕ

Култура

*This project has been funded with support from the
European Commission.*

*This publication [communication] reflects the views only
of the author, and the Commission cannot be held
responsible for any use which may be made
of the information contained therein.*

*Този проект е финансиран с подкрепата на
Европейската комисия.*

*Тази публикация [съобщение] отразява само личните
виждания на нейния автор и от Комисията не може
да бъде търсена отговорност за използването
на съдържащата се в нея информация.*

Сири Еноранта

ДАР
или
ПРОКЛЯТИЕ

Превел от фински: Максим Стоев

ИМАС

София

*Благодаря на Центъра за насърчаване на изкуствата,
на Финландския културен фонд и на Фонда на
Пирканмаа, с чиято подкрепа се появи този ръкопис.
Благодарности дължа също на Кари А. Кууре, почетен
председател на Астрономическото дружество на град
Тампере, който ми отдели достатъчно време
и ме предпази от спекулации.*

F I L I FINNISH
LITERATURE
EXCHANGE

*Книгата е издадена с финансовата помощ
за превод от организацията
Finnish Literature Exchange.*

Siiri Enoranta

TUHATKUOLEVAN KIROUS

Copyright © 2018 Siiri Enoranta, 2018

First published in Finnish with the original title „Tuhatkuolevan kirus“ by Werner Söderström Ltd in 2018.

Published in the Bulgarian language by arrangement with
Bonnier Rights, Helsinki, Finland and Plima d.o.o.

Сири Еноранта

ДАР ИЛИ ПРОКЛЯТИЕ

Превел от фински: *Максим Стоев*

Дизайн на корицата: *Riikka Turkulainen*

Изображения на корицата: *iStockphoto*

Адаптация на корицата за българското издание:

Златина Гочева

© ИК „ЕМАС“, 2020

Всички права запазени!

На семейната ни вещица

Пролог

Всичко започна, когато си отрязах косата без разрешението на мама. Направих го в обора на мохмите с ножицата, с която ги подстригвахме. От клетките си без врати животните ме гледаха равнодушно и с глупави усмивки. Бяха се прибрали заради жегата през следобедните часове. Ако не им подстригваха гривите, те щяха да пораснат до земята. Оставяха ги достатъчно дълги, та добичето, въртейки глава, да прогонва възможно най-голям брой мухи и комари, но и достатъчно къси, та да не стигат до хранилките. Косата ми е скучно кафеникава, почти с цвета на кожата. Баща ми твърди, че в нея се забелязвали златисти нишки, но това е ужасна лъжа. Бих желала да е тъмна, например металносиня като бронята на скарабея, или като на мама, кестенява, но на слънце с красиви медни оттенъци, гъста, блестяща и естествено къдрава. Никак не е за чудене, че *тя* не желае да я подстригва късо. Моята коса бе тънка, без блясък и непокорна, а плитчиците ми изглеждаха направо смешни.

Отдавна исках да се подстрижа, но мама ми забраняваше, нещо което не бе ù присъщо, защото ми разрешаваше да кръстосвам село Лојмулойске в каквото вид си искам. Беше ù все едно, че тичам със старите

кожени цървули на брат ми Тристин, които бяха цъфнали отвсякъде и воняха на мохма, но ми беше удобно да пренескам с тях, защото така краката дишаха и в най-голямата жега, а и бързо съхнеха. Аз трябваше само да помня да ги суша с формата на моите крака. Мама не се интересуваше, че цапотех грехите си със смола, докато се катерех по дървета, или с кал, търсейки в тинята на плажа спирални черупки. Понякога Тристин казваше, че приличам на бостанско плашило, но е нормално според мен по-големите братя да говорят така. А и кой ли им обръща внимание. Мама не се впечатляваше, ако косата ми е мръсна, сплъстена или влажна и стърчи на всички страни, но да я подстрижа – не даваше.

– Нима не желаеш косата ти да бъде дълга и красива като моята? – често питаше, когато бях по-малка, и целуваше пръстчетата ми. Аз, разбира се, жадувах за това. – Нима не искаш да приличаш на мен?

Баламосват малките деца с такива тъпи глупостни, а те всъщност нищо не значат. Така си е, защото ние с мама не си приличаме изобщо – моята коса дори мъничко не е толкова красива като нейната. Аз бих искала боб прическа като на много от момичетата, които видях миналата зима по време на пазара в чест на зимното слънцестоене в Сисинтра, или да имам същия бретон. Косата да се спуска до скулите в безгрижна, стилна и яка прическа. Прическа, която да подсказва, че *Аз съм много умна, много готина и изобщо съм възхитителна млада жена.* Нещо такова.

По този повод много отдавна с мама водехме преговори. Докато не навърших осем години, тя ме въз-

гържаше да си отрежа косата, като с нежен глас ме убеждаваше да не го правя. После веднъж ми забрани толкова строго, че много време не посмях да говоря на тази тема. А този начин на реагиране изобщо не беше в характера ѝ. Да, тя можеше да бъде уморена и в лошо настроение, можеше и да подвикне на баща ми, ако той се правеше, че не я чува, или пък за пети път беше забравил какво му е поръчано, но никога не изливаше яда си върху мен или Тристин. Приемах го за нормално, докато не видях за първи път майката на Меа – моята приятелка, която живееше на гругия бряг на реката. Тя ни навика заради изцапаните ни с кал подметки, ама така крещеше, сякаш бяхме глухи или не разбирахме нормален език. Тропаше с лакти по масата и ме погледна злобно, когато си избърсах устата с ръкав, ама толкова злобно, че оттогава използвам салфетки. А моята майка беше готина. Имаше навика за рождените ни дни да крие подаръци из къщата или градината, така че всеки рожден ден се превръщаше в гълъг и прекрасен лов на съкровища. След вечерната си неделна разходка винаги ни носеше по някой подарък – жълъд, оцветен в червено лист, паднал цвят от роза или гладък камък във формата на сърце. Смееше се на шегите ни, гъделичкаше ни под мишниците и ни рисуваше всички неща, които си пожелавахме. Ала по отношение гължината на косите ни имаше фикс-идея. И косата на Тристин бе гълга до кръста, но много погъста и по-красива от моята. Той я сплиташе на плитка и преди всеки мач на водна топка разрешаваше на момичетата да я гърпнат за късмет. А прическата на баща ми бе къса и стърчеше на всички страни, може

би защото все забравяше да я измие. Когато веднъж за пореден път поисках от мама разрешение да си отрежа косата, той каза:

– Никога не знаеш кога ще ти потрябва дълга коса.

И това странно твърдение ми затвори устата за много месеци. Защото за какво би ми потрябвала дълга коса? Не и за да ме топли в жегата на Индаразия.

И така сега стоях с ножици в ръка в обора на мохмите, цялата в пот, но изпълнена с решимост, защото бях вече на дванайсет и макар да нямах още менструация, много ясно разбирах, че това ще се случи *всеки момент*, и тъй като на практика бях вече жена, макар и страшно кльощава, все пак можех да решавам каква коса да имам. Стоях с ножиците в ръка и защото Тристин бе получил тази седмица покана от Академия „Магия“ в Сисинтра за тест, който да покаже дали е годен да постъпи там. Не разбирах много от тези работи, но мисълта, че той вероятно ще напусне дома ни, беше непоносима. И по-рано бях чувала как от време на време деца от нашето село отиват в Академия „Магия“, ала си представях, че те са специални случаи, странни и причудливи, а не такива като Тристин! Всички се държаха странно след получаването на поканата. Мама ми се струваше угрижена, но и дума не продумваше по този повод. Отгатвах го по напрегнатите ѝ рамене. Не разбирах що за причудливо място всъщност е тази Академия „Магия“ и защо брат ми да не продължи да учи в селското училище както всички останали.

– Абе, това е училище за магьосници, ти не знаеш ли? – попита ме Меа. Аз обаче си помислих, че ме лъже –

правеше го често. Още не смеех да попитам Тристин и това беше странно, защото единствено него питах винаги и за всичко.

И така отрязах си косите до врата с едно главо-замайващо, освобождаващо, решително движение, щрак! Кичурите паднаха до краката ми върху мръсната слама като обвиняваща купчинка, подобно на повяхнало стебло от котешки нокът. Дълго се взирах в нея и усещах как потта се стича по ребрата ми, но не чувах абсолютно нищо, мохмите не пръхтяха, птиците не цвърчаха, престанах да чувам виковете на децата от съседния двор и разбрах, че съм изпаднала в шок. След малко ми се стори, че в обора има още някой, нечие друго съзнание, различно от това на мохмите, че нещо граци в най-тъмния ъгъл. Но когато се вгледах, естествено, не видях нищо. Къде пак се беше запилял Пип? Погледнах отново отрязаната коса, която си беше все още на пода, и осъзнах, че не може да се залепи обратно. Огледах се в единственото огледало, оплюто от мухи, и щракнах бретона, преди да съм загубила кураж. После отрязах спускащите се около бузите ми къдрици – прическата ми стана лека, въздушна и весело прошумоляваше, когато движех главата си! Сега, след като си отрязах косата, мама сигурно можеше да оформи окончателно прическата ми, знаех колко е добра в това, нали тя подстригваше гривите на мохмите, въпреки че те не бяха наши, а на съседите Веня и Матвеки.

Помислих си: *ужасена съм, ужасена съм, ужасена съм* и разбрах, че ако веднага не отида в ателието, където мама рисуваше, никога повече няма да посмея да стъ-

ня там. Няколко масици ме последваха навън, но се върнаха обратно, когато чуха зова на майките си. Пип ме посрещна пред вратата на обора, заподскача радостно към мене и го гушнах. Дребното му телце не можеше да ме защити от упреците на мама, но все пак ми даде известна смелост. Понеже оборът се намираще между нашата къща и къщата на Матвеки, стигнах бързо до ателието. Опитах да си внуша, че мама ще хареса новата ми прическа повече от очакваното. Слънцето напече непокритата ми шия, небето беше огромно, синьо и голо, защото луната и Муу не се виждаха, а облаците се оглеждаха във водата на реката. Изпитах странна нужда да почукам на вратата на ателието, но щеше да е тъпо, защото никога не чукахме. Отворих вратата. Мама беше с гръб към мене, четката ѝ сочеше към небето, тя обмисляше как да продължи рисунката. Отговорът идваше винаги накрая, от само себе си.

– Здравей, мамо.

– Здравей, Пау – поздравя мама, без да се обръща.

– Как си?

– Ами погледни.

Тя се извърна. Ателието имаше огромни прозорци на всяка стена, вътре бе светло като навън и съвсем ясно проследих как ужас замени светкавично разсеяното, радостно изражение, сякаш някой мигновено го бе променил. Никога не бях виждала такава физиономия у мама, дори когато в река Хаарайоки падна едно масица на мохма и тя ужасно се уплаши, докато спасяваха животинчето с мрежа за игра на водна топка. Четката се изплъзна от ръката ѝ и тихо отскочи от пода,

опръсквайки с лилава боя голите ѝ пръсти. За миг загуби равновесие, сякаш ударена от ураганен вятър, протегна ръка назад, за да намери опора, и пръстите ѝ размазаха влажната повърхност на картината.

– Какво си направила? – прошепна тя, макар че и двете прекрасно знаехме какво съм направила.

Пип се размърда неспокойно в ръцете ми и се наложи да го пусна. Сви уши и изхвърча през вратата, сигурно щеше да се скрие под къщата, винаги правеше така, когато усещаше неприятности.

– Имам нова прическа – отвърнах глупаво с язвителна усмивка.

Мама се опита да запази присъствие на духа, тръсна глава, сякаш да прогони видение, но нейната гъщеря с отрязаната коса не изчезваше.

– Защо го направи, Пау? – попита тя и пристъпи към мен устремно, та чак понечих да се дръпна назад. Хвана главата ми и почти грубо я завъртя, все едно търсеше дали не съм скрила по някакъв начин косата си. Усетих как сърцето ми задумка. Всичко се обърка. – Как може да си отрежеш косата и то точно *сега*?

Стреснах се, защото гласът ѝ трепереше от ужас и гняв, и най-вече от това как произнесе думата *сега*, а аз не знаех какво се случва *сега*! Хвана ме за раменете и се вторачи в очите ми, просто не беше на себе си от яд! Беше вбесена, в този момент в поведението ѝ нямаше нищо майчинско!

– Къде е? – просъска тя. – Къде е косата ти?

– В обора – отговорих и се разплаках, понеже не разбирах защо изведнъж и без никаква причина мама бе полудяла.

Тя хукна към вратата с намерението да вземе косата ми, като че можеше да я сложи обратно на главата ми, после видя, че плача, и се закова на място. Личеше колко е объркана, нещо, което никога не бях виждала у нея; тя винаги знаеше какво и как да направи.

– Едно не разбирам – защо не можеш да ме послушаш – обади се тя зад гърба ми.

А аз не разбирах абсолютно нищо.

– Какво става? – извиках... Вече плачех като пеленаче и преглъщах солени сопоти. – Нищо не разбирам, ама съвсем нищо, не можеш ли да ми обясниш! Исках само да си направя готина прическа!

Тя се приближи и ме прегърна – беше отново нормална майка, моята си майка, Алесуана Харста, художничка и стопанка, гледачка на мохми, ухаеща на црис и хрян.

– Извинявай – прошепна. – Уплаших те. Без да искам. Хайде да си налеем сок.

И отидохме да пием сок. Беше се успокоила. Ала нищо не ми бе обяснила и аз още не разбирах нищичко.

Съгласи се да подравни косата ми, но когато я погледнах в огледалото в банята, ми се стори, че всяко щракване на ножицата ѝ носи болка, и отново ми се доплака. Тя заразказва престорено бодро за летния пазар в Сусинтра, за да не ми даде възможност да питам. После Пип изпъля от скривалището си и гойде, като боязливо поглеждаше мама. Когато брат ми ме видя, изруга, но веднага направи невинната физиономия, каквато надяваше при опит да излъже. Вечерта татко се прибра, стресна се, погледна ме, сякаш съм

мъртвец, и беззвучно, само с поглед, попита нещо мама, както правеше понякога. Тя тръсна глава и в това движение се изля цялото ѝ огорчение. Двамата ме целунаха нежно, пожелавайки ми лека нощ, после аз пак се разплаках и Пип лижеше сълзите, които се стичаха по бузите ми.

1

Вече казах, че всичко започна, след като си отрязах косата. Това, разбира се, не е съвсем вярно, но според мен беше първото *необичайно нещо*. След него се случиха още много обикновени случки, поносимо обикновени, преди да започнат да стават чудесата.

Мама не отиде да вземе отрязаната ми коса от обора и повече не обели и дума за случилото се. Понякога забелязвах, че ме гледа загрижено, но не знаех дали се страхува да не направя някоя глупост, или се бои да не ми случи нещо лошо. Прегръщаше ме и ме целуваше както по-рано. Както преди продължавах да играя с Меа, колкото и да не я харесвах в определени моменти. Тя се спуска от смях, като видя новата ми „градска“ прическа, аз се ядосах и я замерих с шепкал, но за съжаление не я улучих. С това момиче можеше да бъде ужасно весело, ала не беше надежден приятел. Смело се катереше по дърветата, с нея никога не бе скучно, но от друга страна, често ми погаждаше номера, а аз мразех това. Веднъж се покатерихме на един кедър. Първите му клони се намираха на няколко метра от земята, затова използвахме стълбата, с която Мамвеки береше смокини. Беше чудесно да разглеждам света от толкова високо, видяхме цялото ни село, разположено като подкова по-

край бреговете на реката. От обилните летни гъжгове ни пазеха хълмовете на север – мама не искаше да живее на място, където гъждовният период трае много дълго. На изток се виждаха колибите на село Кутукамве, разположено сред мочурища.

Далеч на юг като че ли различавахме очертанията на град Сисинтра, ала не бяхме сигурни дали виждаме неговото сияние, или отблясъците на буря. Знаех, че някъде зад града се простира морето, но от нашето село дори не можехме да си го представим. Според разказите на татко брегът се простирал на три хиляди километра на югозапад, почти колкото е дългацияла Индаразия!

– Ще се преместя да живея в най-хубавата къща в нашето село – каза Меа.

А аз имах намерение да се преселя в Сисинтра и да стана гражданка. Меа слезе първа от дървото и преди още да започна да се спускам, взе стълбата и си тръгна. Нямах намерение да ѝ доставям удоволствието да викам подир нея, камо ли да заплача, и купейки от ярост, мълчаливо гледах отдалечаващата се фигура. Нямам представа колко време съм останала на дървото, преди тя да се върне, но през цялото време бях почти сигурна, че ще го направи. Наложу се да пишкам, пазейки равновесие на един дебел клон, и слава на боговете, никой не ме видя да клеча на дървото с голо гупе. Най-сетне приятелката ми се върна и подпря стълбата на ствола, аз слязох с каменно лице и без да продумам дума. Меа си имаше и добрите, и лошите страни.

През онова лято, както винаги, заедно с други се-

мейства от селото отидохме по вода до Сусинтра на панаура. По този повод бяха увеличили броя на водните таксита и реката бѣкаше от лодки. Малцина от нашите съселани притежаваха собствени лодки, ние също нямахме, но не ни и трябваше, защото няколко пъти на ден от близкия пристан трѣбваше и в двете посоки на реката водни таксита. При тези пътувания обикновено стоях мирна и наблюдавах околния пейзаж. Водите на реката на места жълтееха, на други бяха почти кафеникави, с толкова много водорасли и водни лилии, че трудно се разбираше къде свършва водата и къде започва брегът. Големи оранжеви и бели шарани се движеха близо до повърхността, а над нея висяха вплетени едни в други лиани. В града мама купи нови бои и четки, а татко – дебели книги, в които пишеше за риби и водни бълхи, както и за други обитатели на реката, невидими с невѣорѣжено око – баща ми беше ихтиолог. Купи още три пшеничени соленки и ги погълна една след друга, а мама отбеляза:

– Екос, това е отвратително.

Зяпах наоколо с отворена уста като малоумна, в Сусинтра просто има прекалено много забележителности. А пък колко хора! И всякакви – черни, кестеняви, маслинено лѣскави и жълтеникави лица, освен черни коси имаше коси с всички оттенѣци на кафявото, тук-там руси, една жена беше с бяла коса, въпреки че не бе възрастна. Гледах всичко това с прехласната от удивление уста. И още изобилие от звуци, повече, отколкото бях в състояние да възприема, а ароматите от вкусотиите ме караха да преглъщам. И на всяка крачка – къщи, построени съвсем близо една до друга.

И много малко от тях имаха дворове. По балконите се виждаха сандъчета с растения, но те в никакъв случай не биха могли да дадат достатъчно количество храна! Улиците гъмжаха от тичащи, разхождащи се и танцуващи хора и фермери с мохми и кози, от трубадури с гресирани маймуни и домашни птици, също и от тежко натоварени каруци, теглени от якове и волове. Видях отчаян баща да тика детска количка с три ревящи гечица; мърморещ старец, който изхвърли през прозореца вода направо на улицата, до ушите ми достигна странна песен и останах втренчена в млада двойка – притискаха се един в друг и изглежда момчето беше изгубило нещо в устата на момчето, та сега се опитваше да го намери с език. Разминах се с група облечени в жълто мрачни хора. Брат ми ги наричаше светлогвардейци, те обикаляха из цяла Индаразия – някога по време на Примирието ги бях виждала и в нашето село. Не зная за какво патрулираха или защо винаги когато ме приближаха, се чувствах недобре.

– Ще се видим скоро! – извика Тристин и се изгуби сред тълпата, а аз го изпроводих с тъжен поглед. Беше му лесно, защото бе силен и бърз, в игра на водна топка нямаше равен на себе си, беше способен да беседва с всеки за всичко и можеше да бъде по-учтив от всяко друго четиринайсетгодишно момче, което познавах. В Синистра имаше много приятели, а в нашето село – още повече. Според бабичките – продавачки на дантели – той беше „много възпитан млад мъж“. Така казваха и търговците на подправки, които ги докарваха с лодки. Докато аз си бях една неприятна, непохватна и притеснителна бърборана. Тристин никога не изпада-

ше в лошо настроение. Понякога беше малко разсеян и забравяше също като баща ни, но татко бе бавен като мечач гъст мед, а брат ми кипеше от енергия. Всички го обичаха. Ако не бях толкова много влюбена в него, сигурно щях да му завиждам.

Аз няхах други приятели освен Меа, макар че и тя не беше кой знае колко добра приятелка. Пип бе постоянно с мен, където и да отидех и, разбира се, аз му разказвах за всички мои грижи, той ме утешаваше, като притискаше главичка към гърдите ми, можеше и да ме развесели, когато трябва, ала си беше безсловесна твар. Брат ми се отнасяше винаги добре с мен, но все пак не бе в състояние да играе непрекъснато с помалката си сестра, а и наесен заминаваше! Загледах се над покритите със сини керемиди покриви на притиснатите една о друга къщи и към ярко боядисаните, стърчащи към небето кули на Академия „Магия“.

– Защо отиваш там? – бях попитала Тристин. – Защо не си останеш вкъщи като мен?

– Не се знае дали ще ме приемат да уча в Академия „Магия“ – беше ми обяснил той, – така че недей се измъчва предварително, ще имам две седмици пробен период, после предстои приемен изпит и чак след това ще стане ясно дали ще уча там.

– Абсолютно сигурно е, че ще те приемат – измърморих аз. Всички искаха Тристин.

– Може би да, може би не.

– Това наистина ли е училище за магьосници?

– Училище за магьосници ли! Ха-хаха! Така е, разбира се! Там ще уча магии.

– Я не се шегувай. Ти не можеш да омагьосваш.